

PROLEĆE U FIJALTI

Proleće je u Fijalti oblačno i dosadno. Sve je mokro: pegava stabla platana, žbunovi kleke, ograde, šljunak. Daleko gore, u vodenastoj vizuri između reckavih obrisa bleđih plavičastih kuća, što su se pridigle s kolena i uzverale uz padinu (tragom jednog čempresa), zamagljena Gora Sv. Georgija odstupa više no ikad od vlastitog lika na razglednicama koje, još od 1910, recimo (ti slamnati šeširi, ti mlađani kočijaši), zavode turistu iz svog neveselog karusela, okružene kamenicama ametistnih zuba i školjkama iz snova za policu nad kamionom. Vazduh je nepokretan i topao, s blagim mirisom paleži. More, čija so kopni u rastvoru kiše, nije toliko sinje koliko sivo, s talasima odveć lenjim da bi se mogli zapeniti.

Bio je upravo takav dan početkom tridesetih kad sam se obreo, svih čula širom otvorenih, u jednoj od strmih uličica Fijalte, upijajući sve odjednom, onaj marinski rokoko na tezgi, i koralna raspeća u izlogu, i tužni plakat nekog gostujućeg cirkusa, čiji se raskvašeni papir jednim krajem odvojio od zida, i žuti komadić kore nedozrele pomorandže na starom, škrljčanoplovom pločniku, koji je ovde-onde i dalje čuvao sve bleđu uspomenu na drevne šare mozaika. Volim Fijaltu; volim je zato što u udolini njenih violetnih slogova osećam slatku tamnu vlagu najpogušvanijeg među sitnim cvećem, i zato što altovsko ime jednog dražesnog grada na Krimu odzvanja u njenoj violi; i zato što upravo u sanjivosti njenog vlažnog Velikog posta ima nečega što na osoben način miropomazuje čovekovu dušu. I stoga sam se radovao što sam opet tu, što klanacam uzbrdo u suprotnom pravcu od rečice u slivniku, bez kape, mokre glave, kože već oblivene toplinom iako sam obukao samo laki makintoš preko košulje.

Stigao sam Kaparabela-ekspresom, koji je, s onim nehajnim guštom svojstvenim vozovima u planinskim predelima, davao sve od sebe da u celonoćnoj tutnjavi prikupi što veći broj tunela. Dan ili dva, koliko da predahnem usred poslovnog putovanja, samo sam toliko nameravao da ostanem. Kod kuće sam ostavio ženu i decu, a to je bilo ostrvo sreće uvek prisutno na jasnom severu moga bića, uvek plutajući uz mene, pa i kroz mene, usuđujem se da kažem, premda je najčešće ipak ostajalo izvan mene.

Neko gologuzo dete muškog pola, ispupčenog blatnjavosivog trbušića, nesigurno je kročilo s ulaznog stepenika i nekud se zaputilo patkastim korakom, krivonogo, pokušavajući da nosi tri pomorandže odjednom, ali stalno ispuštajući onu promenljivu treću, sve dok i samo nije palo, a tada je devojčica od nekih dvanaest godina, s niskom masivnih perli na crmpurastom vratu i suknjom dugom poput ciganske, pokupila čitav tovar svojim spretnijim i brojnijim rukama. Malo dalje, na mokroj terasi kafea, kelner je brisao ploče na stolovima; melanholični razbojnik, prodavac lokalnih slatkiša, cifrastih stvarčica s nekim lunarnim odsjajem, odložio je svoju beznadežno punu korpu na ispucalu balustradu, preko koje su njih dvojica razgovarali. Ili je kišica prestala ili se Fijalta već toliko na nju bila privikla da ni sama nije znala da li to udiše vlažan vazduh ili toplu kišu. Palcem puneći lulu

u hodu iz gumene duvankese, neki Englez od čvrste izvozne sorte, u širokim pumparicama, iskrsnuo je iz lučnog prolaza i ušao u apoteku, gde su krupni bleđi sunđeri u plavoj vazi skapavali od žeđi iza svog stakla. Kako se slatko plima ushićenja mreškala u mojim venama, kako se zahvalno čitavo moje biće odazivalo treptajima i isparenjima tog sivog dana zasićenog prolećnom esencijom koja kao da je i sebi samoj usporeno dopirala do svesti! Nervi su mi bili neobično prijemčivi nakon besane noći; sve sam primao u sebe: zviždukanje drozda u bademovom gaju iza kapelice, spokoj tih ruševnih kuća, pulsiranje dalekog mora, dahtavog u izmaglici, sve to udruženo s ljubomornim zelenilom srče od flaša nakostrešene duž hrbata nekog zida i postojanim bojama reklame za cirkus gde je pernati Indijanac na propetom konju zabacivao laso na herojski endemičnu zebdu, dok su potpuno obmanuti slonovi pokunjeno sedeli na svojim zvezdama iskićenim tronovima.

Ubrzo me je prestigao isti onaj Englez. Dok sam ga upijao naporedo sa svime ostalim, slučajno sam primetio kad mu je krupno plavo oko naglo skrenulo u stranu zategavši grimizni ugao kapka, i kad je brzim pokretom obliznuo usne – zbog onih usahljih sunđera, pomislio sam; ali onda sam ispratio njegov pogled, i video Ninu.

Svaki put kad bih je sreo tokom petnaest godina našeg – pa, ne bih umeo precizno da imenujem prirodu našeg odnosa – činilo se kao da me ona u prvi mah ne prepoznaje; tako je i ovog puta načas ostala potpuno mirna, na pločniku preko puta, napola se okrenuvši prema meni u saosećajnoj nedoumici pomešanoj sa znatiželjom, i samo je njena žuta ešarpa već bila u pokretu poput onih pasa što vas prepoznaju ranije nego njihovi vlasnici – a onda je uskliknula, uzdignutih ruku, sa svih deset razigranih prstiju, i nasred ulice, ponese na pukim impulsom starog prijateljstva (isto onako kao što bi me brzo prekrstila prilikom svakog našeg rastanka), poljubila me tri puta, više usnama nego umom, pa krenula dalje sa mnom, kačeći se o mene, prilagođavajući svoj korak mome, sputana uskom smeđom suknjom sa beskorisnim prorezom ispod kolena.

„Ah, da, tu je i Ferdi“, odgovorila je pa odmah uzvratila ljubaznim pitanjem o Eleni.

„Biće da lunja negde sa Segirom“, nastavila je misleći na svog muža. „A ja moram u kuću; odlazimo posle ručka. Stani malo, kuda me to vodiš, Viktore dragi?“

Natrag u prošlost, natrag u prošlost, kao što sam to činio svaki put kad bih je sreo, ponavljajući čitav nakupljeni zaplet od samog početka pa do poslednjeg dometka – tako se u ruskim bajkama ono što je već ispričano iznova sabere na gomilu pri svakom novom obrtu u priči. Sreli smo se ovog puta u toploj i magličastoj Fijalti, i ne bih tu priliku mogao slaviti s više umeća, niti bih blistavijim vinjetama mogao ukrasiti popis ranijih zasluga sudbine, sve i da sam znao da će nam prilika biti poslednja; poslednja, držim, jer ne mogu zamisliti nebesku posredničku firmu koja bi pristala da mi upriliči susret s njom s one strane groba.

Moja uvodna scena s Ninom bila je postavljena u Rusiji prilično davno, negde 1917. rekao bih, sudeći po izvesnoj potmuloj grmljavini u levom krilu teatra. Bilo je to neko rođendansko slavlje na seoskom imanju moje tetke, nedaleko od Luge, u najdubljem okrilju zime (kako se dobro sećam prvog znaka da se približavamo odredištu: crvenog ambara u belom beskraju). Tek sam bio završio Carski licej; Nina je već bila verena: premda je bila moja vršnjakinja i vršnjakinja stoleća, izgledala je kao da joj je bar dvadeset godina, i to uprkos ili možda zahvaljujući skladnom vitkom stasu, dok je sa trideset i dve upravo zbog te vitkosti

delovala mlađe. Verenik joj je bio gardista na odsustvu sa fronta, naočit snažan momak, neverovatno dobro odgojen i tupoglav, koji je svaku reč odmeravao na vagi najdoslovnijeg zdravog razuma i govorio baršunastim baritonom, još i mekšim kad bi se njoj obraćao; biće da joj je svojom pristojnošću i odanošću išao na živce; a danas je on uspešan makar i pomalo usamljen inženjer u nekoj veoma udaljenoj tropskoj zemlji.

Prozori se redom pale i razlivaju svoje luminozne duži preko tamnog talasavog snega, ostavljajući prostora da između njih padne odraz lepezastog svetla nad ulaznim vratima. Oba bočna stuba okićena su belim paperjem, što donekle kvari linije nečega što bi moglo biti savršen ekslibris za knjigu o naša dva života. Ne sećam se više zbog čega smo svi zajedno iz onog zvonkog predvorja dospeli u nemu pomrčinu, naseljenu samo jelama, dvostruko napupelim od snega; da li su nas stražari pozvali da vidimo turoban crveni odsjaj na nebu, znamenje bliskog požara? Moguće. Ili smo išli da se divimo konjaničkoj statui od leda koju je kod ribnjaka isklesao švajcarski tutor moje braće od tetke? Ništa manje verovatno. Moja uspomena oživljava tek na povratku u blistavo simetričnu vilu prema kojoj smo tabali u koloni po jedan tesnim usekom između snežnih nanosa, uz ono škrip-škrip-škriputanje koje je i jedini komentar ćutljive zimske noći na sve što je ljudsko. Bio sam poslednji u koloni; na tri raspevana koraka ispred mene hodala je sitna povijena prilika; jele su mrgodno pokazivale svoje otežale šape. Okliznuo sam se i ispustio mrtvu baterijsku lampu koju mi je neko utrapio; đavolski je bilo teško ponovo doći do nje; i privučena istog časa mojim psovka, uz živahan, grleni smeh željan zabave, Nina se u tami zalelujala prema meni. Zovem je Nina, ali teško da sam tada već mogao znati njeno ime, teško da smo uopšte imali vremena, ona i ja, za bilo kakav uvod; „Ko je to?“, upitala je radoznalo – i već sam je ljubio po vratu, glatkom i takoreći pakleno vrelom od dugog lisičjeg krzna na okovratniku kaputa, koje me je stalno ometalo sve dok me nije uhvatila za rame, i sa njoj svojstvenom otvorenošću, nežno utisnula velikodušne, izdašne, usne na moje.

Ali naglo nas je rastavila eksplozija veselja, kad je u mraku počelo tematsko gađanje grudvama, i neko se, bežeći, padajući, škrepeći, smejući se i dahćući, popeo na smet, pokušao da potrči, pa ispustio užasan krik: duboki sneg amputirao je jednu valjenku. I nedugo potom, svako je otišao svojoj kući, a da s Ninom nisam ni reč prozborio, niti čak pomislio na planove za budućnost, za onih petnaest putničkih godina koje su se već bile otisnule ka mutnom horizontu, natovarene delićima naših nesklopljenih susreta; i dok sam je posmatrao u lavirintu gestova i senki gestova od kojih se sastojao ostatak te večeri (društvene igre, verovatno – Nina kao po pravilu u suprotnom taboru), bio sam zgranut, sećam se, ne toliko njenim potpunim nehajem za mene posle one topline u snegu koliko nevinom prirodnošću tog nehaja, jer tada još nisam znao da bi samo jedna moja reč bila dovoljna da u trenutku sve preokrene u čaroban prozrak dobrote, u vedro, saosećajno raspoloženje i predusretljivost u svakom mogućem pogledu, kao da bi ljubav jedne žene mogla biti izvorska voda bogata lekovitim solima kojom je ona uvek spremna i voljna svakog da napoji.

„Čekaj da se setim, gde smo se ono poslednji put sreli“, započeo sam (obraćajući se fjalteškoj verziji Nine), kako bih na njenom sitnom licu sa istaknutim jagodicama i tamno-crvenim usnama proizveo jedan poseban meni poznat izraz; i zaista, kad je odmahнула glavom i nabrala čelo, manje je to ličilo na zaboravnost, a više na prekora zbog bljutave stare šale; ili, tačnije, bilo je to kao da svi oni gradovi u koje je sudbina smeštala naše sve-

kolike randevue a da se nikad lično na njima nije pojavljivala, svi oni peroni i stepeništa i sobe sa tri zida i mračne zabite uličice, da su sve to iskrzane kulise zaostale iza nekih drugih života, listom davno pre toga okončanih i toliko malo povezanih sa živim izvođenjem naše vlastite besciljne sudbine da ih je bilo gotovo neukusno i pominjati.

Ušao sam s njom u neku radnju ispod arkada; tamo, u sumraku iza zastora od perli, ona je po rukama prevrtala crvene kožne tašne nabijene flispapirom, zagledajući priveske s cenama, kao da pomno izučava njihove muzejske nazive. Volela bi, rekla je, istu takvu ali srneće boje, a kad je nakon deset minuta grozničavog šuškanja stari Dalmatinac i to čudo pronašao, nekakvom čarolijom koja će za mene ostati večna zagonetka, Nina, koja se već spremala da uzme nekoliko novčanica iz moje ruke, odjednom se predomisli i izašla kroz ustalasane perle ne kupivši ništa.

Napolju je bilo mlečnosivo kao i ranije; isti miris paleži, koji je budio moje tatarske uspomene, širio se iz golih prozora na bledim kućama; mali roj mušica zdušno je štopao vazduh iznad jedne mimoze, koja je cvetala i protiv svoje volje, rukava otegnutih sve do zemlje; dvojica radnika u kačketima širokog oboda krepili su se sirom i češnjakom, okrenuvši leđa cirkuskom plakatu, na kom se video jedan crveni husar i nešto narandžasto nalik na tigra; zanimljivo – u naporu da zverku predstavi u što divljijem svetlu, umetnik je toliko daleko otišao da se vratio iz suprotnog pravca, jer je tigrovo lice delovalo sasvim ljudski.

„*Au fond*,¹ htela sam češalj“, reče Nina s okasnelim žaljenjem.

Kako su mi poznata bila njena kolebanja, naknadne misli, još naknadnije misli u kojima bi se ogledale one naknadne, njene efemerne brige između vozova. Uvek je ona upravo stizala ili se upravo spremala da ode, i teško mi je da o tome mislim a da se ne osetim poniženo pred mnoštvom zamršenih staza što ih čovek grozničavo sledi ne bi li stigao na onaj konačni ugovoreni sastanak za koji i najzakletiji dokoličar zna da je neizbežan. Ako bih pred sudije naše zemne egzistencije morao izneti uzorak njene prosečne poze, možda bih je prikazao oslonjenu na pult agencije „Kuk“, s listom leve noge prekrštenim preko desne cevanice, kako vrhom leve cipele tapka po podu, a špicastim laktovima upire o pult, pored tašne iz koje se prosipaju novčići, dok joj službenik, s olovkom u ruci, pomaže u razradi nekakvog plana za večna spavaća kola.

Posle egzodusa iz Rusije, sreo sam je – a bilo je to drugi put – kod nekih prijatelja u Berlinu. Bio sam pred ženidbom; ona tek što je bila raskinula sa svojim verenikom. Spazio sam je čim sam ušao u tu sobu i, bacivši pogled na ostale goste, instinktivno procenio koji od prisutnih muškaraca o njoj zna više nego ja. Sedela je na kauču u uglu, podvijenih nogu, složivši ono svoje maleno i udobno telo u oblik slova Z; na kauču je tik do njene potpetice ležala nakrivljena pepeljara; i kad je zaškiljila u mene i čula moje ime, odvojila je stabljičastu damsku muštiklu od usana i progovorila polagano i radosno: „Pa zaista, od svih ljudi...“, i odmah je svima bilo jasno, počev od nje same, da smo nas dvoje već dugo u prisnim odnosima: van svake sumnje, onaj poljubac je potpuno zaboravila, ali odnekud je preko tog trivijalnog događaja prizvala u sećanje maglovitu skicu toplog, ugodnog prijateljstva, kakvo u stvarnosti među nama nikad nije postojalo. I tako je čitava postavka naše veze dobila lažno utemeljenje u imaginarnoj bliskosti – sasvim nezavisno od njene nasumične dobre

¹ Fr. – u suštini. (*Prim. prev.*)

volje. Taj susret pokazao se kao beznačajan u pogledu reči koje smo izgovorili, ali već nas nikakve barijere nisu delile; a kad sam iste večeri za obedom slučajno dobio mesto do nje, besramno sam iskušao granice njenog tajnog strpljenja.

Potom je opet nestala; a godinu dana kasnije sa ženom sam ispraćao svog brata na put u Poznanj, i kad je voz otišao, a mi krenuli ka izlazu drugom stranom perona, iznenada, kraj vagona Pariskog ekspresa, ugledao sam Ninu, lica zagnjurenog u buket koji je držala u ruci, usred grupe ljudi s kojima se sprijateljila bez mog znanja i koji su stajali u krugu piljeći u nju kao što dokoni svet pilji u uličnu čarku, izgubljeno dete ili žrtvu nekog udesa. Veselo mi je dala znak onim cvećem; upoznao sam je s Elenom, i u toj podsticajnoj atmosferi velike železničke stanice gde sve postaje nešto što treperi na ivici nečega drugog, te ga otuda valja prigrliti i poštovati, nekoliko razmenjenih reči bilo je dovoljno da te dve potpuno različite žene počnu jedna drugu da oslovljavaju nadimcima već pri prvom sledećem susretu. Tog dana, u plavoj senci pariskog vagona, prvi put je bio pomenut Ferdinand: saznao sam, smešno se žacnuvši, da se ona uskoro udaje za njega. Vrata su počela da se zalupljuju; ona se brzo ali pobožno izljubila s prijateljima, popela se na zadnju platformu, iščezla; a onda sam je kroz staklo video kako se smešta u svoj kupe, odjednom zaboravivši na nas ili prešavši u neki drugi svet, i činilo se kao da svi mi, s rukama u džepovima, špijuniramo kretanje jednog potpuno bezazlenog života u toj akvarijumskoj polutami, sve do trenutka kad je ponovo postala svesna našeg prisustva i zadobovala po prozoru, pa podigla pogled, pipkajući po ivicama okvira kao da kači sliku, ali ništa se nije događalo; neki joj je saputnik pomogao, i ona se nagnula napolje, čujna i stvarna, blistajući od zadovoljstva; jedan od nas, krenuvši ukorak s neosetno klizećim vagonom, dodao joj je ilustrovani magazin i jednu Tauhnicovu² knjigu (na engleskom je čitala samo kad putuje); sve se polako udaljavalo klizeći s prekrasnom lakoćom, a ja sam držao peronsku kartu zgužvanu do neprepoznatljivosti, dok mi je izvesna pesma iz prošlog stoleća (povezana, kako se govorkalo, s nekom pariskom ljubavnom dramom) odzvanjala i odzvanjala u glavi, izronivši, bog bi znao zašto, iz muzičke kutije sećanja, neka plačevna balada koju je često pevala jedna moja neudata tetka, lica žutog kao ruski crkveni vosak, ali koju je priroda obdarila tako moćnim, ekstatično punim glasom da se činilo kao da je on zaogrće ognjenim oblakom slave čim bi otvorila usta:

*On dit que tu maries,
tu sais que j'en vais mourir³*

i ta melodija, bol, ozleda, veza između himena i smrti prizvana ritmom, pa i sam glas mrtve pevačice, koja je to sećanje pratila kao jedina vlasnica pesme, nije mi to davalo mira još nekoliko sati posle Nininog odlaska pa se čak i kasnije javljalo u sve dužim intervalima poput poslednjih ravnih talasića što ih ka obali odašilje brod u prolazu, onih što zapljuskuju sve ređe i snenije, ili poput bronzane agonije uzdrhtalog zvonika nakon što se zvonar već vratio na svoje mesto u veselom porodičnom krugu. A godinu ili dve kasnije, posao me je odveo u Pariz; i jednog jutra na odmorištu izvesnog hotela, gde sam tražio ko zna kog

² *Tauchnitz*, nemački izdavač koji je, u periodu od 1842. do 1943, objavljivao prozu britanskih i američkih autora na izvornom engleskom. (*Prim. prev.*)

³ Fr. „Pričaju da se ženiš / znaš da će me to ubiti“. (*Prim. prev.*)

filmskog glumca, eto i nje ponovo, odevene u elegantan sivi kostim, kako čeka lift za prizemlje, klataći ključ na prstu. „Ferdinand je otišao na mačevanje“, rekla je tek da nešto kaže; pogled je zaustavila na donjem delu moga lica kao da čita sa usana, i zamislivši se na tren (po ljubavnoj pronicljivosti bila je bez premca), okrenula se u mestu i, njišući se brzo na vitkim gležnjevima, povela me hodnikom niz morskoplavi tepih. Na stolici pred njenim vratima stajao je poslužavnik sa ostacima doručka – nož umazan medom, mrvice na sivom porcelanu; ali soba je već bila pospremljena, a od naše iznenadne promaje jedan muslinski talas obrubljen belim dalijama završio je usisan, uz potres i klepet, između dveju osetljivih polovina francuskog prozora, i tek su nakon zaključavanja vrata od te zavese odustale s nečim što je ličilo na blaženi uzdah; a malo kasnije sam kroz njih izašao na minijaturni balkon od kovanog gvožđa da bih udahnuo kombinovani miris suvog javorovog lišća i benzina – talog maglenoplave jutarnje ulice; i kako tada još nisam bio svestan onog narastajućeg morbidnog patosa što će mi toliko zagorčavati kasnije susrete s Ninom, verovatno sam bio podjednako pribran i bezbrižan kao i ona, dok sam je iz hotela pratio do ove ili one kancelarije tragom njenog izgubljenog kofera, pa odatle do kafea gde je njen muž stolovao okružen svojom trenutnom svitom.

Neću pominjati ime (a ono malo natuknica što mi se ovde potkrade biće zaodenuo velom pristojnosti) tog čoveka, tog frankougarskog pisca... Radije se njime ne bih ni bavio, ali ne mogu da odolim – nadire mi on kao talas ispod pera. Malo se šta danas može čuti o njemu; i to je dobro, jer dokazuje da sam se s pravom opirao njegovim zlim činima, s pravom osećao sablasnu jezu niz kičmu kad god bi mi ruku dotakao hrbat ove ili one njegove knjige. Slava poput njegove bodro kruži, ali ubrzo postaje nesvarljiva i ustajala; a sama će se istorija postarati da njegovu životnu priču svede na crticu između dva datuma. Mršav i arogantan, uvek spreman da nabode kakvu otrovnu igru reči i da vam je tako migoljavu hitne u lice, s nekim čudnim iščekivanjem iza koprene tupih smeđih očiju, taj pretvorni lakrdijaš imao je, rekao bih, neodoljivo dejstvo na sitne glodare. Budući da je do savršenstva ovladao veštinama verbalne invencije, posebno se dičio titulom tkalca reči, koja mu se činila višom od zvanja pisca; lično, nikad nisam mogao da shvatim kakva je *korist* od izmišljanja knjiga, od pisanja o stvarima koje se nisu stvarno dogodile na ovaj ili onaj način; i pamtim kako sam mu jednom rekao, makar mi se i rugao ohrabrujućim klimanjem glavom, da bih ja, da sam nešto pisac, samo vlastitom srcu dozvolio imaginaciju, a da bih sve ostalo pre-pustio sećanju, toj izduženoj smirajnoj senci čovekove lične istine.

Njegove sam knjige poznavao i pre nego što sam ga upoznao; već je uveliko blaga od-vratnost potiskivala ono estetsko zadovoljstvo što sam ga morao istrpeti od njegovog prvog romana. Na početku njegove karijere, možda se i mogao razaznati kakav ljudski pejzaž, kakav stari vrt, kakav iz snova poznat raspored drveća, kroz vitraž njegove gorostasne proze... ali sa svakom novom knjigom tinkture su bivale još neprozirnije, gules i purpur još zlokobniji; a danas je već nemoguće bilo šta videti kroz to blazonirano, užasavajuće raskošno staklo, i ako biste pokušali da ga polomite, zacelo bi tek najcrnja praznina otud pogledala u vašu naježe-nu dušu. Ali kako je samo opasan bio u naponu snage, kakvim je otrovom štrcao, kakvim bičevima šibao kad bi ga izazvali! Orkan njegove satire u prolazu je za sobom ostavljao jalo-vu pustinju gde bi oboreni hrastovi ležali u špaliru, i prašina bi se još jednako kovitlala, a nesrećni autor nepovoljnog prikaza, zavijajući od bola, obrtao bi se u prašini poput čigre.

U vreme kad smo se upoznali, imao je uspeha u Parizu s delom *Passage à niveau*,⁴ bio je, kako se to kaže, „okružen“, dok je Nina (čija se prilagodljivost pokazala kao čudesno dobra zamena za manjak opšte kulture) već preuzela ulogu ako ne muze a ono bar srodne duše i suptilne savetnice, prateći Ferdinandove stvaralačke grčeve i odano deleći njegov umetnički ukus; jer, premda je teško i zamisliti da se ikad potrudila da zagazi makar u jedan njegov tom, posedovala je magičnu sposobnost da probere najbolje pasaže iz književnih razgovora upućenih prijatelja.

U kafeu je, kad smo ušli, muzicirao neki ženski orkestar; prvo sam zapazio nojevsko bedro harfe odraženo u jednom od stubova optočenih ogledalima, a onda sam ugledao složeni sto (nekoliko malih spojenih u jedan veliki) za kojim je, sa plišanim zidom za leđima, Ferdinand vodio glavnu reč; i na trenutak, cela njegova pojava, položaj njegovih rastavljanih ruku, i lica družbenika listom okrenuta prema njemu, sve me je to na neki groteskan, košmaran način podsetilo na nešto što mi je za dlaku izmicalo, ali kad sam naknadno sklopio sliku, nagovešteno poređenje učinilo mi se ništa manje bogohulnim od same prirode njegove umetnosti. Nosio je belu vunenu rolku ispod sakoa od tvida; blistava kosa bila mu je zalizana na slepoočnicama, a nad njom je kao oreol lebdeo dim cigarete; njegovo koščato faraonsko lice bilo je nepomično: samo su oči šetale tamo-amo, pune mračnog zadovoljstva. Odustavši od ona dva ili tri sastajališta gde bi naivni amateri monparnaskog života očekivali da će ga pronaći, postao je redovan posetilac tog savršeno buržujskog lokala zahvaljujući osobenom smislu za humor, koji mu je omogućavao morbidnu zabavu na račun mizernog *spécialité de la maison*⁵ – tog orkestra sastavljenog od pola tuceta iznurenih, snebivljivih dama koje su preplitale blage harmonije na pretrpanom podijumu, ne znajući šta da rade, kako se on izrazio, sa svojim materinskim poprsjima, potpuno izlišnim u svetu muzike. Nakon svake tačke njega bi spopadao napad epileptičnog aplauza, na koji su dame prestale da odgovaraju i koji je već pobuđivao, koliko sam mogao da vidim, izvesne sumnje u glavama vlasnika kafea i njegovih proverenih gostiju, ali je na Ferdinandove prijatelje delovao veoma razgaljujuće. Od potonjih pamtim: umetnika besprekorno ćelave premda malčice okrnjene glave, koju je pod različitim izgovorima postojano uslikavao u svoja platna sa motivom oka i gitare; pesnika, koji se naročito isticao sposobnošću da prikaže, ako ga zamolite, Adamov pad pomoću pet šibica; skromnog poslovnog čoveka koji je finansirao nadrealističke poduhvate (i plaćao aperitive) ako bi mu dopustili da u nekom uglu štampa hvalospевne aluzije na glumicu koju je trenutno izdržavao; pijanistu, pristojnog izgleda što se lica tiče, ali s užasnim stavom prstiju; kočopernog ali jezički impotentnog sovjetskog pisca tek pristiglog iz Moskve, sa starom lulom i novim ručnim satom, koji je bio komično nesvestan u kakvo je društvo upao; bilo je tu još neke gospode koju sam pobrkao u sećanju, a nesumnjivo su bar dvojica ili trojica iz te kamarile bili intimni s Ninom. Ona je bila jedina žena za stolom; pognula se tamo, predano sisajući na slamku, tako da je nivo njene limunade opadao detinjastom brzinom, i tek kad je i poslednja kap zagrgotala i zapištalala, a ona jezikom odgurnula slamku, tek sam tada konačno uhvatio njen pogled, koji sam uporno lovio, još nespreman da prihvatim činjenicu da je već stigla da zaboravi ono

⁴ Fr. – železnički prelaz. (Prim. prev.)

⁵ Fr. – specijalitet kuće. (Prim. prev.)

što se tog jutra dogodilo – da zaboravi tako potpuno da je, presrevši moj pogled, odgovorila praznim upitnim osmehom, i tek nakon što se pažljivije zagledala, odjednom se dosetila kakav to uzvratni osmeh očekujem. Dotle je Ferdinand (pošto su dame privremeno napustile podijum odgurnuvši instrumente u stranu kao da su komadi nameštaja) svojim drugarima sočno ukazivao na pojavu jednog starijeg gosta za stolom u drugom kraju kafea, koji je, kako to neki Francuzi iz nekog razloga čine, nosio malu crvenu traku ili nešto slično na reveru sakoa i čija je seda brada u spoju s brkovima obrazovala udobno žućkasto gnezdo za njegova nehatno mljackava usta. Nekako su Ferdiju obeležja starosti uvek bila zabavna.

Nisam dugo ostao u Parizu, ali tih nedelju dana pokazalo se dovoljnim da između njega i mene uspostavi onu lažnu drugarsku prisnost za čije je nametanje on imao toliko dara. Kasnije se ispostavilo da bih mu čak mogao biti i od neke koristi: moja firma otkupila je filmska prava za jednu od njegovih teže dokučivih pripovesti, te se onda lepo zabavljao mrcvareći me telegramima. Kako su godine prolazile, našli bismo se s vremena na vreme u prilici da na ovom ili onom mestu razmenimo široke osmehe, ali nikad se u njegovom prisustvu nisam osećao lagodno, te sam i tog dana u Fijalti osetio poznatu potištenost čuvši da se on šunja u blizini; jedna mi je stvar, međutim, prilično dizala raspoloženje: debakl njegove najnovije drame.

I sada nam je prilazio, odeven u apsolutno nepromočiv mantil s pojasom i džepnim klapnama, s kamerom preko ramena i duplim gumenim đonovima na cipelama, sisajući, s predanošću koja je trebalo da bude smešna, dugačku lušu boje mesečevog kamena, taj specijalitet Fijalte. Uz njega je hodao doterani, lutkoliki, rozikasti Segir, ljubitelj umetnosti i preispoljna budala; nikad nisam uspeo da otkrijem zbog čega je Ferdinandu on bio potreban; a još i sad čujem Ninu kako uzvikuje s bolećivom nežnošću koja je ni na šta nije obavezivala: „Ah, duša od čoveka, taj Segir!“ Prišli su nam; pozdravili smo se Ferdinand i ja požudno, gledajući da u stisak ruke i tapšanje po leđima sabijemo što više strasti, znajući iz iskustva da je to zapravo sve, ali pretvarajući se da je posredi tek uvod; i uvek se to odvijalo na isti način: nakon svakog razdvajanja, sretali smo se uz pratnju uzbuđenog štimovanja žica, u graji druželjubivosti, u žamoru sentimentata što upravo zauzimaju svoja mesta; ali razvodnici bi pozatvarali vrata, i posle više niko nije smeo da uđe.

Segir mi se požalio na vreme, i u prvi mah nisam shvatio o čemu govori; sve i da se vlažna, siva, staklenička esencija Fijalte mogla nazvati „vremenom“, bilo je to izvan svake zamislive teme za razgovor taman koliko i Ninin vitki lakat, na primer, koji sam pridržavao palcem i kažiprstom, ili bačeni komadić staniola, koji se u daljini presijavao nasred kaldrmisane ulice.

Nastavili smo tako učetvoro, i dalje s nejasnim kupovinama na vidiku. „Bože, kakav Indijanac!“, odjednom je uzviknuo Ferdinand sa žestokim apetitom, grubo me podgurkujući i pokazujući na neki plakat. Malo dalje, kod fontane, poklonio je onu lušu nekom lokalnom detetu, tamnoputoj devojčici s perlama na ljupkom vratu; zastali smo da ga sačekamo: čučao je i nešto joj govorio, obraćajući se njenim garavocrnim spuštenim trepavicama, a onda nas je sustigao, iscerio se i izrekao jednu od onih opaski kojima je voleo da začinjava svoje govore. Potom mu je pažnju privukao jedan nesrećan predmet izložen u prodavnici suvenira: grozomorna imitacija Gore Sv. Georgija sa crnim tunelom u podnožju, za koji se ispostavilo da je otvor mastionice, i s pregradom za pera u obliku železničkih šina. Otvorenih

usta, sav ustreptao, goreći od nestrpljenja u sardoničnom trijumfu, prevrtao je po rukama tu prašnjavu, kabastu i savršeno neodgovornu stvar, platio bez cenkanja, i još uvek otvorenih usta izašao s nakazom u naručju. Poput despota koji se okružuje grbavcima i kepecima, vezivao bi se za ovaj ili onaj ogavan predmet; mogla bi ta začaranost potrajati od pet minuta do nekoliko dana ili čak i duže ako bi kojim slučajem stvar bila živa.

Nina je čeznutljivo pomenula ručak, i ulučivši priliku kad su Ferdinand i Segir ušli u poštu, požurio sam da je odvedem na drugu stranu. Još uvek se pitam šta mi je tačno ona značila, ta sitna crnka uskih ramena i „liričnih udova“ (da se poslužim izrazom nekog afektiranog pesnika, jednog od retkih koji su za njom platonski uzdisali), a još i manje razumem s kakvim nas je ciljem sudbina postojano spajala. Dosta dugo je nisam viđao posle tog boravka u Parizu, a onda jednog dana, vrativši se kući iz kancelarije, zatekao sam je kako pije čaj s mojom ženom i razgleda, na ruci u svilenoj rukavici kroz koju prosijava venčani prsten, tkanje nekakvih čarapa kupljenih jeftino u Tauencinštraseu. Pokazali su mi jednom njenu fotografiju u modnom magazinu punom jesenjeg lišća i rukavica i vetrovitih golf-terena. O izvesnom Božiću poslala mi je razglednicu sa snegom i zvezdama. Na nekoj plaži na Rivijeri zamalo mi je promakla iza tamnih naočara i terakotnog tena. Nekog drugog dana, banuvši poslom u nedoba u kuću nepoznatih ljudi gde se odvijala zabava, video sam njen šal i bundu među tuđinskim strašilima na čiviluku. U knjižari mi je klimnula glavom sa stranice jedne pripovesti svoga muža, stranice posvećene epizodnoj sluškinji, ali u koju se Nina prošvercovala i mimo autorove namere: „Njeno lice“, pisao je, „pre je bilo trenutni snimak prirode nego detaljan portret, i kad bi... pokušao da ga zamisli, pred oči bi mu izlazile samo neuhvatljive slike nepovezanih crta: maljičast obris njenih *pommettes*⁶ na suncu, jantarno-smeđa tama u nemirnim očima, usne izvijene u prijateljski osmeh, koji je uvek bio spreman da se preobrazi u žarki poljubac.“

Stalno iznova, pojavljivala se užurbano na marginama mog života, a da ni najmanjeg uticaja nije imala na njegov osnovni tekst. Jednog letnjeg jutra (u petak – jer su služavke lupale tepihe u suncem opraćenom dvorištu), porodica mi je boravila na selu te sam se izležavao i pušio u krevetu kad sam čuo strahovito gnevnu zvonjavu – i ona se stvorila u predsoblju, hrupivši u kuću da bi tu ostavila (uzgredno) jednu ukosnicu i (prevashodno) jedan kovčeg iluminiran hotelskim nalepnicama, po koji je dve nedelje kasnije došao simpatičan mladi Austrijanac, koji je (prema neopipljivim, ali pouzdanim simptomima) pripadao istom vrlo kosmpolitskom udruženju čiji sam i ja bio član. S vremena na vreme, iskrslalo bi usred razgovora njeno ime, i ona bi strčala niz stepenike te slučajne rečenice ne osvrnuvši se. Na putovanju kroz Pirineje, proveo sam nedelju dana u zamku porodice kod koje su sticajem okolnosti odseli i ona i Ferdinand, i nikad neću zaboraviti svoju prvu noć na tom mestu: kako sam čekao, kako sam siguran bio da će se ona i bez poziva prikrasti do moje sobe, kako nije došla, i ono struganje miliona zrikavaca u deliričnim dubinama stenovitog vrta zalivenog mesečinom, i ludačko žuborenje mnogobrojnih potoka, a u meni borba između blaženog južnjačkog zamora posle dugog dana provedenog u lovu po obroncima i žestoke žeđi za njenim tajnim dolaskom, prigušenim smehom, ružičastim gležnjevima iznad labuđeg paperja na obrubima papuča s visokim potpeticama, ali noć je samo nastavila da

⁶ Fr. – jagodice; doslovno: jabučice. (Prim. prev.)

luduje, i ona nije došla, a kad sam joj sutradan, tokom sveopšteg izleta u planine, pomenuo svoje bdenje, ogorčeno mi je stisnula ruke – i odmah brzim pogledom proverila da li su leđa razmahanog Ferda i njegovog prijatelja već dovoljno odmakla ispred nas. Pamtim kako smo razgovarali telefonom preko pola Evrope (u vezi s poslom njenog muža), i u prvi mah nisam prepoznao njen živahan kevtavi glas; a pamtim i kako mi je jednom došla u san: sanjao sam kako mi je starija ćerka dotrčala s vešću da je vratar u strašnoj nevolji – a kad sam sišao do njega, video sam, opruženu na nekom kovčegu, sa denjkom sargije pod glavom, bledih usana i zamotan u vunenu povezaču, Ninu kako spava čvrstim snom, kao što uboge izbeglice spavaju po železničkim stanicama od kojih je i bog digao ruke. I šta god da se meni ili njoj dešavalo, u međučinovima, nikad ni o čemu nismo razgovarali, jer nikad jedno o drugom nismo ni razmišljali tokom tih intervala u našoj sudbini, pa je otuda, kad bismo se sreli, život naglo menjao tempo, svi bi se njegovi atomi presložili, i živeli smo u nekom drugom, lakšem medijumu vremena, čiji se hod nije merio dugim periodima razdvojenosti već tim retkim susretima od kojih se, pukim veštačkim sledom, obrazovao jedan kratak, reklo bi se frivolan život. Sa svakim novim susretom obuzimala me je sve jača strepnja; ne – nisam doživeo unutrašnji emotivni slom, nije se senka tragedije nadvila nad našim pirovima, moj bračni život ostao je netaknut, dok je s druge strane Ninin eklektični muž ignorisao njene ljubavne avanture, čime je, doduše, sticao korisne i prijatne veze. Obuzimala me je strepnja jer se na moje oči traćilo nešto dražesno, krhko i neponovljivo: nešto što sam zloupotrebljavao otkidajući uboge svetlucave okrajke u grubijanskoj žurbi a zanemarujući njegovo skromno ali istinsko jezgro koje mi se možda i nudilo nekim žalostivim šapatom. Obuzimala me je strepnja jer sam, u krajnjoj liniji, na neki način prihvatao Ninin život, sve te laži, jalovost, goli besmisao tog života. Čak i u odsustvu bilo kakvih sentimentalnih trzavica, osećao sam se dužnim da tragam ako ne za racionalnim, onda bar za moralnim tumačenjem vlastite egzistencije, što je pak značilo da moram birati između sveta u kom sam pozirao za portret, sa ženom, ćerčicama, doberman-pinčero (idilični venci, pečatni prsten, tanak štap), između tog srećnog, mudrog i dobrog sveta... i čega? Kao da je uopšte i bilo izgleda za život s Ninom, život koji jedva da sam mogao i zamisliti, jer bio bi on ispunjen, znao sam, strastvenom, nesnosnom gorčinom i svaki bi njegov trenutak bio svestan prošlosti, gde bi sve vrvelo od protejskih partnera. Ne, bilo je to apsurdno. Uostalom, nije li nju lancima vezivalo za muža i nešto jače od ljubavi – neraskidivo prijateljstvo dvoje robijaša? Apsurdno! Ali opet, šta mi je bilo činiti s tobom, Nina, kako bih se rešio zalihe tuge koja se postupno taložila iza naših naoko bezbrižnih, ali uistinu beznadežnih susreta?

Fijalta se sastoji od starog grada i onog novog; tu i tamo, prošlost i sadašnjost se prepliću, boreći se ili da se raspetljaju ili da jedna drugu silom istisnu; svako tu ima svoje metode: pridošlica se bori pošteno – uvozi palme, otvara gizdave turističke agencije, pastuoznim linijama iscrtava glatko crvenilo teniskih terena; dok lukavi starosedelac samo izmili iza ugla u vidu kakve tesne uličice na štakama ili stepenica koje nikud ne vode. Na putu ka hotelu, prošli smo pored dopola izgrađene bele vile, iznutra pune otpadaka, na čijem su zidu opet isti slonovi, široko raširenih čudovišno mladunačkih kolena, sedeli na ogromnim drečavim pijedestalima; u eteričnim baletankama, jahačica je (s već doctanim brkovima) mirovala na širokim konjskim leđima; a klovn s nosom poput paradajza hodao je po žici, balansirajući kišobranom ukrašenim vazda novim zvezdama – mutno sećanje na nebesku postojbinu

cirkuskih artista. Ovde, u rivijerskom delu Fijalte, vlažni šljunak škrgutao je nekako luksuznije, i čujniji su bili lenji uzdasi mora. U stražnjem dvorištu hotela, kuhinjski dečko naoružan nožem ganjao je kokoš koja je mahnito kokodakala spasavajući živu glavu. Čistač cipela ponudio mi je svoj drevni tron uz krezubi osmeh. Pod platanima su stajali motocikl nemačke marke, blatom ušljiskana limuzina i jedan žuti „ikarus“ dugog trupa koji je ličio na divovskog skarabeja („Ovo je naš – to jest, Segirov“, reče Nina, dodajući: „A što ne bi i ti pošao s nama, Viktore?“ iako je vrlo dobro znala da mi je to nemoguće); u laku njegove elitre ležao je potopljen gvaš od neba i granja; u metalu njegovih bombolikih farova načas smo se odrazili i mi sami, izduženi pešaci iz zemlje filma u prolazu preko konveksne površine; a onda, nakon dva-tri koraka, pogledao sam unazad i predvideo, u gotovo optičkom smislu, da tako kažem, ono što se zaista i dogodilo otprilike sat kasnije: njih troje u vozačkim kacigama, dok se ukrcavaju, smeše mi se i mašu, za mene prozirni poput duhova, tako da boje sveta prosijavaju kroz njih, a zatim su već bili u pokretu, udaljavali se, smanjivali (Ninino poslednje desetoprsto zbogom); ali zapravo je automobil još stajao potpuno nepomičan, gladak i netaknut poput jajeta, a Nina je ispod moje ispružene ruke ulazila na vrata sa stubovima od lovora, i nakon što smo seli, kroz prozor smo mogli videti Ferdinanda i Segira, koji su naišli drugim putem, kako se lagano približavaju.

Nikoga nije bilo na verandi gde smo ručali osim onog Engleza što sam ga ranije zapazio; ispred njega, visoka čaša puna jarkogrimiznog pića bacala je ovalni odraz na stolnjak. U njegovim očima, prepoznao sam istu zakrvavljenju žudnju, ali ona sada ni u kom smislu nije bila povezana s Ninom; nije taj strastveni pogled ni bio usmeren na nju, već prikovan za gornji desni ugao širokog prozora pored kojeg je sedeo.

Skinuvši rukavice s malih tanušnih šaka, Nina je, poslednji put u životu, jela ljuskare koje je toliko volela. Ferdinand se takođe sav posvetio jelu, pa sam njegovu glad iskoristio da bih zapodenuo razgovor koji mi je davao prividnu moć nad njim: konkretno, pomenuo sam njegov nedavni neuspeh. Nakon kraćeg perioda pomodnog verskog preobraćenja, tokom kojeg se milost spustila na njega te se otiskivao na neka prilično dvosmislena hodočašća, a koji se okončao jednom neporecivo skandaloznom avanturom, on je svoje tupe oči usmerio ka Moskvi. E sad, iskreno govoreći, oduvek me je iritiralo to samozadovoljno uverenje da će se talasić toka svesti, prstohvat zdravih skarednosti i kap-dve komunizma u kakvoj bilo kanti za splačine, nekim alhemijским ili automatskim putem, preobraziti u hipermodernu literaturu; i tvrdiću, dok me ne stigne metak, da se umetnost, čim dođe u dodir s politikom, neizbežno srozava na nivo svekolikog ideološkog smeća. U Ferdinandovom slučaju, istini za volju, sve to i nije imalo mnogo značaja: mišići njegove muze bili su vanredno snažni, da i ne pominjem činjenicu da on pet para nije davao za patnje slabijih; ali zahvaljujući nekim opskurno vragolastim podvodnim strujama u tom pravcu, njegova je umetnost postala još odvratnija. Osim nekolicine snobova niko tu dramu nije razumeo; lično je nisam gledao, ali lako sam mogao zamisliti tu podrobnu kremljinesknu noć po čijim je nemogućim spiralama on tkao raznorazne točkove raskomadanih simbola; i sada, ne bez uživanja, upitao sam ga da li je pročitao jednu nedavnu kritičku noticu o sebi.

„Kritika!“, uzviknuo je. „Fina mi je to kritika! Svaki nalickani majmun nalazi za shodno da mi drži pridike. Nerazumevanje moga dela za takve je pravi blagoslov. Ljudi moje knjige dodiruju s oprezom, kao što se dodiruje nešto što bi svakog časa moglo da eksplodira.

Kritika! Proučavaju ih oni iz svih mogućih uglova osim iz onog esencijalnog. To ti je kao kad bi neki prirodnjak, opisujući konjski rod, uzeo da nagvažda o sedlima Madam De V." (ime-novao je dobro poznatu literarnu hostesu koja je doista veoma ličila na iscerenog konja). „Dajte i meni malo one golubije krvi“, nastavio je istim gromkim, prodornim glasom, obraćajući se kelneru, koji je njegovu želju shvatio tek kad je pogledao u pravcu dugonoktog prsta bezočno uperenog u Englezovu čašu. Iz ovog ili onog razloga, Segir je pomenuo Rubi Rouz, damu koja je oslikavala grudi cvećem, te je tako i razgovor poprimio manje uvredljiv ton. U međuvremenu je krupni Englez odjednom doneo odluku, popeo se na stolicu, zakoračio odatle na prozorsku dasku, pa se istežao sve dok nije dosegnuo onaj žuđeni ugao okvira gde je mirovao jedan prpošan krznasti noćni leptir, kojeg je spretno ubacio u kutijicu za pilule.

„...manje-više kao Vauvermansov beli konj“, reče Ferdinand, povodom nečega o čemu je raspravljao sa Segirom.

„*Tu es très hippique ce matin*“,⁷ primeti potonji.

Ubrzo su obojica otišli da telefoniraju. Ferdinand je posebno voleo međugradske razgovore, i posebno je dobro umeo da ih oplemeni, bez obzira na udaljenost, prijateljskom toplinom kad mu je to bilo neophodno, kao na primer sada, da bi osigurao besplatan smeštaj.

Iz daljine su dopirali zvuci muzike – truba, citra. Opet smo Nina i ja izašli u skitnju. Cirkus koji je stizao u Fijaltu očigledno je otposlao glasnike: gradom je tabala šarena reklamna povorka; ali nismo stigli da joj vidimo čelo, pošto je na uzbrdici skrenula u poprečnu ulicu: pozlačena leđa neke kočije polako su se udaljavala, čovek u burnusu vodio je kamilu, kolona sačinjena od četiri sasvim osrednja Indijanca nosila je plakate na motkama, a iza njih, po naročitom odobrenju, sinčić nekog turista odeven u matrosko odelo pobožno je sedeo na sićušnom poniju.

Nabasali smo usput i na kafe gde su stolovi već bili skoro suvi, ali i dalje prazni; kelner je upravo razgledao (nadam se da ga je kasnije i usvojio) jedno stravično nahoče, onaj ap-surd od mastionice, koji je Ferdinand u prolazu istovario na ogradu. Iza sledećeg ugla privukle su nas stare kamene stepenice, pa smo krenuli uz njih, i neprestano sam gledao u oštar ugao Nininog koraka dok se penjala, zadižući suknju, čija je uskost zahtevala isti pokret kao i dužina; oko sebe je širila poznatu toplinu, i penjući se tako pored nje, setio sam se našeg poslednjeg susreta. Bilo je to u nečijoj kući u Parizu, sred mnoštva sveta, i moj dragi prijatelj Žil Darbu, poželevši da mi učini rafiniranu estetsku uslugu, taknuo me je po rukavu i rekao: „Voleo bih da te upoznam sa...“ i odveo me do Nine, koja je sedela u uglu kauča, tela svijenog u Z, sa pepeljarom za petom, i odlepila je dugačku tirkiznu muštiklu od usana i radosno, polagano uzviknula: „Od svih ljudi...“ i posle sam cele večeri imao osećaj da će mi srce prepući, dok sam išao od jedne do druge grupe stiskajući lepljivu čašu u ruci, povremeno gledajući u nju izdaleka (ona nije gledala...), i slušajući odlomke razgovora, te sam slučajno čuo kad je jedan muškarac rekao drugome: „Čudno, kako sve isto mirišu, nagorelo lišće kroz bilo koji parfem, te male suvonjave crнке“, i kako to često biva, trivijalna opaska izrečena na neku nepoznatu temu primila se i uvrežila u čovekovo intimnoj uspomeni – parazit za njenu tugu.

⁷ Fr. „Od jutros si veoma konjički nastrojen.“ (Prim. prev.)

Stigavši do vrha stepenica, obreli smo se na nekoj neravnoj terasi. Mogao se odatle videti tanani obris golubijeplave Gore Sv. Georgija sa grozdom koštanobelih pega (neki zaselak) na padini; dim nerazaznatljivog voza zatalasao se po rubu zaobljenog podnožja – pa naglo iščezao; još niže, nad zbrkom krovova, dao se uočiti usamljeni čempres, nalik na zavrnut crni vrh mokrog kista za akvarel; zdesna, na mahove bi blesnulo more, koje je bilo sivo, sa srebrnim naborima. Pred našim nogama ležao je stari zarđali ključ, a na zidu polurazrušene kuće uz bok terase, ostali su da vise krajevi nekakvih žica... Pomislio sam kako je tu nekad bilo života, neka je porodica uživala u večernjoj svežini, nevesta deca bojila su slike pri svetlosti lampe... Zastali smo tamo kao da nešto oslušujemo; Nina, koja je stajala na uzvišici, položila je ruku na moje rame i osmehnula se, i obazrivo, kako ne bi izgužvala osmeh – poljubila me. S nepodnošljivom silinom, proživio sam iznova (ili mi se bar sada tako čini) sve što se ikad među nama zbilo počev od jednog sličnog poljupca; i rekao sam (zamenivši naše jeftino, zvanično „ti“ onim čudnovato punim i izražajnim „vi“ kojem se moreplovac vraća kad oplovi svet, većma obogaćen kruženjem): „Slušajte – a šta ako vas ja volim?“ Nina je glednula u mene, i ponovio sam te reči, želeo sam da dodam... ali nešto nalik na slepog miša hitro je prominulo preko njenog lica, neki trenutak, čudan, gotovo ružan izraz, i ona, koja je nepristojne reči umela da izgovori s takvom jednostavnošću, sada je bila postidena; a postalo je i meni nelagodno... „Nije važno, samo sam se šalio“, požurio sam da dodam, ovlaš je obgrlivši oko struka. Odnekud se u njenim rukama stvorila čvrsta kitica sitnih, tamnih, nesebično mirisnih ljubičica, i pre nego što se vratila mužu i automobilu, stajali smo još malo uz kamenu ogradu, a naša romansa bila je čak i beznadežnija no što je ikad mogla biti. Ali kamen je zračio toplinom puti, i odjednom sam razumeo nešto što sam sve vreme video bez razumevanja – zašto je komadić staniola onako blistao na kaldrmi, zašto je odsjaj čaše titrao na stolnjaku, zašto se more onoliko ljeskalo: odnekud, postupno i neprimetno, belo nebo nad Fijaltom napojilo se sunčevom svetlošću, i sad ga je sunce odasvud prožimalo, i taj nabujali beli sjaj samo se širio i širio, sve se u njemu rasplinulo, sve je iščezlo, sve prošlo, i stajao sam na staničnom peronu u Mleču s tek kupljenim novinama, iz kojih sam saznao da je onaj žuti automobil što sam ga video pod platanima pretrpeo sudar odmah iza Fijalte, naleteвши u punoj brzini na furgon putujućeg cirkusa koji je ulazio u grad, sudar iz kog su se Ferdinand i njegov prijatelj, ti neranjivi lupeži, ti salamanteri sudbine, ti bazilisci dobre sreće, izvukli s lokalnim i privremenim ozledama na krljuštima, dok se za Ninu, uprkos njenom dugogodišnjem, vernom podražavanju te dvojice, na kraju ispostavilo da je ipak smrtna.

*(S engleskog prevela **Arijana Božović**)*